

Вадим Петроченко,
*здобувач вищої освіти,
факультету педагогічних технологій
та освіти впродовж життя
(Державний університет «Житомирська політехніка»)*

Юлія Кондратюк,
*кандидат історичних наук, доцент
Державний університет «Житомирська політехніка»*

ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛЬСЬКИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЖИТОМИРА СЕРЕДИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТЬ

Друга половина ХІХ – початок ХХ століть був досить складним в суспільно-політичному житті як усієї України, так і Житомира зокрема. Однак вагому роль в ньому відігравали польські громадські організації. На середину ХІХ ст. Житомир був осередком польського культурно-просвітницького руху, який протистояв жорсткій державній політиці російського царизму, спрямованої на асиміляцію етносів, пригнічення інших культур, мов та суттєве обмеження їх діяльності. Яскравим прикладом було закриття у Житомирі Польського жіночого гуртка, культурну діяльність якого московська влада розцінювала як поширення національних інтересів [5, с.97]. Така політика спонукала поляків об'єднуватись в благодійні та просвітницькі організації, щоб протистояти існуючій ситуації. Найбільш активними в громадській діяльності були представники польської інтелігенції.

У квітні 1905 року в Житомирі було зареєстровано «Римо-католицьке благодійне Товариство». Воно займалось допомогою малозабезпеченим римо-католикам Житомира. Члени організації відкривали їдальні, бібліотеки, лікарні, розповсюджували літературу релігійного змісту тощо [8, с. 1].

В 1906 році започатковано товариство співаків «Лютня», завдяки якому широкі верстви населення мали нагоду знайомитись з польською музикою. При товаристві було створено хор, який хоч і

вважався аматорським, але демонстрував високий рівень майстерності і завжди мав гарні відгуки в пресі [2, с. 115].

У 1907 році засновано Християнське католицьке товариство трудящих жінок «Dzwignia». Створенню сприяли революційні події 1905-1907 рр. Слід зазначити, що офіційно зареєструвалась організація тільки в 1917 році. Учасниці організації дбали про малозабезпечених громадян, збирали гроші для відкриття їдалень та гуртожитків. Зусилля також спрямовувались на інтелектуальний та культурний розвиток польського населення Житомира і покращення рівня їх життя. Організація також активно допомагала з пошуком роботи представникам польської національної меншини [4, с. 219].

У 1907 році було засновано «Товариство християнської жіночої прислуги імені Святої Зіти» [9, с. 1]. Воно захищало права робітників, допомагало їм під час хвороби. Діяльність організації також була спрямована на виховання християнських цінностей: працелюбності, скромності, набожності. У цьому ж році було створено «Союз польських жіночих товариств на Волині», який служив координаційним органом усіх жіночих організацій Житомира та Волині. Союз надавав жінкам знання в політичних, економічних, суспільних галузях. Допомагав їм брати участь у виборах в органи місцевого самоврядування і в загальнодержавні інституції.

Для відстоювання інтересів польського робочого класу в Житомирі в 1907 р. було створено «Демократично-християнський союз польських робітників» [1, с. 379]. В організації були три групи членів: дорадчі (неповнолітні представники), дійсні (повнолітні) і почесні, ті хто надавав значну матеріальну допомогу. Своєю місією союз вважав збереження християнської віри, підтримку польського патріотизму і національних інтересів, поширення освіти, матеріальну підтримку робітників. Товариство відкривало бібліотеки, народні будинки, в яких проводили лекції, тощо.

За повне рівноправ'я та ліквідацію всіх гендерних обмежень виступала «Ліга польських жінок на Волині», створена в 1917 р. Організація ставила перед собою завдання підвищити рівень освіти серед дівчат і дорослих жінок, відстоювати материнські права. Для здійснення своїх цілей Ліга проводила збори, робила виступи в громадських закладах щодо прав жінок. Її представниці також відкривали училища, проводили професійні курси для дітей і дорослих [3, с. 97].

В 1917 у зв'язку з Першою світовою війною поляки створили «Товариство допомоги бідним сім'ям поляків, які постраждали від війни» [7, с.1]. Товариством надавалась матеріальна допомога сім'ям військовослужбовців. Кошти зібрані з концертів, річних членських внесків, пожертвувань, заповітів, лекцій йшли на створення притулків для дітей військових .

Найчисельнішою організацією міста була «Польська батьківщина в Житомирі» [1, с. 380], зареєстрована у 1917 році. Її метою було поширення освіти серед польського населення. Організація відкривала культурні та наукові заклади: бурси, народні університети, семінарії, бібліотеки, дитячі садки, прихистки тощо. Вона також займалася виданням журналів, організацією екскурсій по визначних місцях для польського населення і рядом інших культурно-просвітницьких питань.

Серед організацій, які сприяли розвитку освіти серед польського населення особливе місце займав «Союз польських вчителів і вчительок на Волині». Його діяльність була пов'язана виключно з освітою та наукою [1, с.380]. Своїми діями товариство захищало права діячів науки та освіти, а також проводило багато наукових лекцій і конференцій.

Про діяльність громадських організацій в ті часи люди мали нагоду дізнатися з публікацій в газетах «Трудовая Волянь», «Волянь», «Волянская речь», «Tygodnik Kresowy». В них друкувалась інформація

про життя закладів, заснованих польськими товариствами, публікувалися прізвища тих, хто жертвував гроші і які суми, анонси подій та огляди на те, як вони проходили.

Польські організації вирізнялися великою чисельністю учасників, гарною організацією процесів, поважним ставленням до спільноти та своїх національних традицій. Товариства надавали матеріальну та моральну підтримку різним категоріям громадян, розвивали патріотизм та зберігали католицькі традиції.

Встановлення радянської влади звели нанівець діяльність польських громадських організацій, як і всього іншого, що суперечило ідеям комуністичного режиму. Однак вони були яскравим свідченням згуртованості польського народу, який проживаючи на чужій землі зберігав мову, традиції та відзначався значною підтримкою своїх представників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білобровець О. Діяльність польських громадських організацій м. Житомира у 1917 році. Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/10729/1/%D0%94%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB.%D0%BE%D1%80%D0%B3.%D0%96%D0%B8%D1%82%D0%BE%D0%BC.pdf> . Дата перегляду 27.01.2023
2. Буравський О.А. Поляки Волині у другій половині XIX - на початку XX століть. Монографія : ТОВ «Інфотекс», 2004. 168 с.
3. Державний архів Житомирської області ф. 405, оп. 1, спр. 7, 365 арк.
4. Кондратюк Ю. Репрезентативність польських громадських об'єднань Волині (1917-1920 pp.). *Studia*

Politologica Ukraino-Polona. Вип. 1. Житомир-Київ-Краків: Вид-во Євенка О., 2011. 272 с.

5. Кравченко А. Музична діяльність представників польської громади Житомира в середині XIX - на початку XX століття. Режим

доступу: <https://sm.etnolog.org.ua/zmist/2015/3/96.pdf>
<https://sm.etnolog.org.ua/zmist/2015/3/96.pdf> (Дата перегляду 27.09.2023).

6. Рудницький С.В. Інформаційно-аналітичне видання «Полонія Житомирщини». В-во «В.Б. Котвицький», 2008. 220 с.

7. Статут товариства допомоги бідним родинам поляків, які брали участь у Першій світовій війні і бідуючому польському населенню, котре постраждало від військових подій. Типо-літографія «Евг. Тиле преємн.». 1914. 7 с.

8. Статут Житомирського римо-католицького благодійного товариства. Житомир. Типо-літографія М. Розенблата, 1905. 23 с.

9. Статут товариства християнської жіночої прислуги в ім'я Св. Зітвивм. Житомирі. Житомир. Типо-літографія М. Деленмана, 1907. 8 с.